

24. *Ugolovnyj kodeks Respubliki Belarus': sravnitel'nyj analiz i kommentarij* [Criminal Code of the Republic of Belarus: comparative analysis and commentary]. Minsk: Tesej, 2000. 672 p.
25. *Ugolovnyj kodeks Gollandii* [The Criminal Code of Holland]. Saint-Petersburg: Centre Press Jurid. Publ., 2000. 253 p.
26. Ukaz Prezydii' Verhovnoi' Rady URSR vid 30.12.61 «Pro zatverdzhennja polozhennja pro komisii' v spravah nepovnolitnih URSR [Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the Ukrainian SSR dated December 30, 1996 "On Approval of the Regulation on the Commission on Juvenile Affairs of the USSR"].
- Vidomosti Verhovnoi' Rady URSR* [Information from the Verkhovna Rada of the USSR]. 1962, no. 3, p. 51.
27. *Ugolovnoe pravo Rossijskoj Federacii* [Criminal law of the Russian Federation]. Obshhaja chast': Uchebnik / red. B.V.Zdravomyslova. Moscow: Jurist, 2000. 480 p.
28. Homich V.M. *Formy realizacii ugolovnoj otvetstvennosti* [Forms of realization of criminal liability]. Minsk: Belgosuniversitet, 1998. 132 p.
29. Chernyshev A.I. *Prestupnost' nesovershennoletnih i mery bor'by s nej v SSSR* [Crime of minors and measures to combat it in the USSR]: Uchebnoe posobie. Tomsk: TGU Publ., 1981. 186 p.

Надійшла (received) 02.03.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Кузьменко Олександр Васильович (Кузьменко Александр Васильевич, Kuzmenko Oleksandr Vasylyvych) – кандидат педагогічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри права; м. Харків, Україна; e-mail: a02021957@gmail.com

УДК 343.237

doi: 10.20998/2227-6890.2018.4.02

М. О. СЕМКО, І. Ю. ШАБЛЕВСЬКА**ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ СПІВУЧАСТІ У ЗЛОЧИНІ**

Згідно свідчення сьогоденної практики, найбільшу шкоду українському державотворенню чинить злочинність та особливо її частина, що називається груповою. Значна кількість злочинів відбувається в співучасті, що обумовлює їх підвищену суспільну небезпеку. Визначено поняття співучасті і злочинної групи. Описано види і форми співучасті, що формують ступінь кримінальної відповідальності, як співучасників, так і групи осіб, що вчинили злочин. Проаналізовано поняття та ознаки співучасті, види співучасті, форми співучасті, відповідальність співучасників. Наведено основні характеристики співучасті в злочині з урахуванням визначення його форм і видів. Висвітлено питання специфіки встановлення відповідальності осіб, що вчинили злочин у співучасті, в залежності від кількості злочинців, що входять до групи. Визначено, що злочин, вчинений групою осіб за попередньою змовою чи без неї, має свої соціальні і правові особливості. Вказано юридичні ознаки групових злочинів, які дозволяють виділити їх серед інших.

Ключові слова: співучасть, злочин, виконавець, підбурювач, пособник, організатор, закон.

М. А. СЕМКО, И. Ю. ШАБЛЕВСКАЯ**ПРОБЛЕМАТИКА ОПРЕДЕЛЕНИЯ СОУЧАСТИЯ В ПРЕСТУПЛЕНИИ**

Согласно свидетельства сегодняшней практики, наибольший вред украинскому государственному строю оказывает преступность и особенно ее часть, которая называется групповой. Значительное количество преступлений совершается в соучастии, что обуславливает их повышенную общественную опасность. Определено понятие соучастия и преступной группы. Описаны виды и формы соучастия, формирующие степень уголовной ответственности, как соучастников, так и группы лиц, совершивших преступление. Проанализированы понятия и признаки соучастия, виды соучастия, формы соучастия, ответственность соучастников. Приведены основные характеристики соучастия в преступлении с учетом определения его форм и видов. Освещены вопросы специфики установления ответственности лиц, совершивших преступление в соучастии, в зависимости от количества преступников, входящих в группу. Определено, что преступление, совершенное группой лиц по предварительному сговору или без нее, имеет свои социальные и правовые особенности. Указано юридические признаки групповых преступлений, которые позволяют выделить их среди других.

Ключевые слова: соучастие, преступление, исполнитель, подстрекатель, пособник, организатор, закон.

М. А. SEMKO, I. Y. SHABLEVSKAYA**PROBLEMATICS OF DETERMINING THE CO-PARTICIPATION IN THE CRIME**

According to the evidence of today's practice, the greatest harm to the Ukrainian state system is provided by criminality and especially its part, which is called group crime. A significant number of crimes are committed in complicity, which causes their increased social danger. The concept of complicity and criminal group is defined. Types and forms of complicity are described that form the degree of criminal responsibility, as accomplices, and groups of persons who have committed a crime. The concepts and signs of complicity, types of complicity, forms of complicity, responsibility of accomplices are analyzed. The main characteristics of complicity in crime are given, taking into account the definition of its forms and species. Questions of specificity of establishing the responsibility of persons who committed a crime in complicity, depending on the number of criminals included in the group, and the like are covered. It is determined that a crime committed by a group of persons, with or without a preliminary conspiracy, has its social and legal peculiarities. The legal signs of group crimes are indicated, which make it possible to distinguish them among others.

Keywords: complicity, crime, executor, instigator, accomplice, organizer, law.

Вступ. Забезпечення розбудови України як демократичної, незалежної, суверенної, соціальної та правової держави, що передбачає ст. 1 Конституції України, вимагає насамперед досягнення відповідних успіхів у боротьбі із злочинними посяганнями на ці

суспільні цінності. Як свідчить сьогоденна практика, найбільшу шкоду українському державотворенню чинить злочинність та особливо її частина, що називається груповою. Сьогодні значна кількість злочинів відбувається в співучасті, що обумовлює їх

© М. О. Семко, І. Ю. Шаблевська, 2018

підвищену суспільну небезпеку.

Згідно ст. 28 Кримінального кодексу України злочин визнається таким що вчинений групою осіб якщо у ньому брали участь декілька два або більше виконавців без попередньої змови між собою. Злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб якщо його спільно вчинили декілька осіб дві або більше які заздалегідь тобто до початку злочину домовилися про спільне його вчинення.

Вивчення основних характеристик співучасті в злочині неможливо без визначення його форм і видів. Тим більше, що від їхньої специфіки залежить відповідальність осіб, що вчинили злочин у співучасті, кількість злочинців, що входять до групи, тощо.

Сьогодні злочин, вчинений групою осіб за попередньою змовою чи без неї, має свої соціальні і правові особливості. Відміні юридичні ознаки цих злочинів, дозволяють виділити їх серед інших.

В статті визначено поняття співучасті, тому що без співучасті немає і злочинної групи. Також розкрито поняття видів і форм співучасті. Тематика статті обґрунтована на працях українських та російських вчених-юристів в галузі кримінального права. Метою написання статті є аналіз понять та ознак співучасті, види співучасті, форми співучасті.

Поняття та ознаки співучасті у злочині. Співучасть у злочині є однією з форм злочинної діяльності. Такого роду діяльність має свої правові особливості, які дозволяють виділяти співучасть у самостійний кримінально-правовий інститут. Її специфіка полягає в тому, що: а) участь у вчиненні злочину двох або більше осіб обумовлює його підвищену суспільну небезпеку; б) склад злочину виконується лише завдяки спільній діяльності всіх співучасників. У діяннях окремих із них можуть бути відсутні всі ознаки злочину, вказані у статті Особливої частини КК. Вчинення злочину у співучасті полегшує досягнення злочинного результату, ускладнює його розкриття та притягнення винних до відповідальності.

Вчинення окремих видів злочинів можливе лише у співучасті (наприклад, участь у банді чи вчинюваному нею нападі при бандитизмі (ст.257КК), у більшості випадків воно утворює кваліфіковані або особливо кваліфіковані склади тих чи інших злочинів (наприклад, ч.3 ст.152, ч.2 ст.185, частини 2 і 3 ст.206).

Відповідно до ст.26КК, співучасть у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.

Законодавче визначення поняття «співучасть» включає в себе такі ознаки: 1) наявність двох або більше суб'єктів злочину, які беруть участь у вчиненні одного і того умисного злочину; 2) спільність їх участі у злочині; 3) умисний характер діяльності співучасників.

При розкритті поняття співучасті слід встановлювати її об'єктивну та суб'єктивну сторони. Об'єктивні ознаки співучасті виражені в законі словами – злочин, вчинений декількома (дома або більше) суб'єктами злочину спільно. Суб'єктивні ознаки – вказівкою, що співучасть – це умисна спільна участь у вчиненні умисного злочину. Отже, при

окресленні об'єктивних і суб'єктивних ознак співучасті має місце вказівка на спільність.

Об'єктивні ознаки співучасті полягають у тому, що: 1) співучасть є тільки там, де в злочині беруть участь кілька осіб, тобто дві або більше. Причому кожна з цих осіб повинна бути особою фізичною, осудною і досягти віку кримінальної відповідальності; 2) співучасть – це діяльність спільна. Спільність як об'єктивна ознака співучасті містить у собі такі три моменти:

а) злочин здійснюється загальними зусиллями всіх співучасників, кожний з яких робить у вчинення злочину свій внесок;

б) спільність також означає, що наслідок, який досягається в результаті вчинення злочину, є єдиним, неподільним, загальним для всіх співучасників, обсяг відповідальності яких визначається тим, що вчинив виконавець злочину;

в) спільність при співучасті означає, що між діями співучасників і тим злочином, що вчинив виконавець, має місце причинний зв'язок, тобто діяльність кожного співучасника створює реальну можливість для виконавця вчинити цей злочин;

Суб'єктивні ознаки співучасті – умисна спільна участь у вчиненні умисного злочину. У законі суб'єктивну сторону співучасті у злочині виражено словами – злочин вчинюється умисно і спільно. З цього формулювання закону випливає, що:

а) співучасть можлива лише в умисних злочинах;

б) всі особи, що беруть участь у злочині діють умисно.

Ці ознаки потребують певної конкретизації. Перш за все, з закону випливає однозначний висновок – співучасть у злочинах, вчинених із необережності, є неможливою. При співучасті не тільки діяння має бути умисними, але і всі співучасники повинні діяти також умисно. Звідси випливає, що, якщо одна особа діє з необережності, а друга, використовуючи це, діє умисно – співучасті не має. Діяти умисно при співучасті означає, що всі співучасники мають спільний умисел. Спільність умислу означає, що між співучасниками завжди має місце змова щодо вчинення конкретного злочину. Причому змова – це обов'язкова ознака будь-якої співучасті. Вона може мати різний характер, виражатися різним способом. У більшості випадків така змова має усний характер, коли співучасники узгоджують свої дії словесно. Однак можлива й письмова змова, змова за допомогою використання технічних систем.

Умисел при співучасті містить інтелектуальні та вольові моменти. Однак, оскільки злочини вчинюються в співучасті, ці моменти мають свою специфіку.

Специфіка інтелектуального моменту полягає в тому, що співучасник усвідомлює суспільну небезпечність не тільки вчиненого ним особистого діяння, а і суспільну небезпечність діяння, яке вчинює виконавець. Іншими словами, співучасник повинен бути обізнаний про злочинні наміри, злочинні діяння виконавця. Вимога про таку інформованість – найважливіша ознака співучасті. Наприклад, якщо особа, яка вирішила вбити жертву, просить у сусіда

рушницю для полювання і сусід дає рушницю, а особа цією рушницею вчинює вбивство, співучасті немає, оскільки даючи рушницю, сусід не знав про дійсний намір вбивці. Якщо рушницю було дано майбутньому виконавцю саме для вчинення вбивства. Має місце співучасті, бо той, хто дав рушницю, діє узгоджено з виконавцем, обізнаний про його злочинний намір.

Вольовий момент умислу при співучасті виявляється, насамперед, у бажанні настання наслідків, коли всі співучасники бажать, щоб настали наслідки, яких своїм безпосереднім діянням прагне досягти виконавець.

Види співучасників. Співучасники в злочині можуть виконувати різні ролі – однорідні або різнорідні функції. Частина 1 ст.27 КК передбачає, що поряд із виконавцем співучасниками визначаються організатор, підбурювач та пособник.

Виконавцем (співвиконавцем) відповідно до ч.2 ст.27 КК визначається особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила конкретний злочин. Із цього визначення випливає, що виконавцем є співучасник, що повністю або частково виконує те діяння, яке є ознакою об'єктивної сторони скоєного злочину. Наприклад, при розбій виконавцем цього злочину є не тільки той, хто вилучає майно у потерпілого, а й той, хто в момент вилучення застосовує насильство до потерпілого, примушуючи його віддати майно, або позбавляючи його можливості покликати когось на допомогу.

Без виконавця немає співучасті, бо тільки він здійснює задумане, реалізує, завершує задум співучасників. І в цьому розумінні виконавець є визначальною, центральною фігурою в співучасті. Із закону випливає, що виконавцем визнається й особа, що використовує для вчинення злочину осіб, які не є суб'єктами злочину. У цих випадках має місце посередня винуватість (інакше її називають посереднє заподіяння чи посереднє виконання). Вона має місце там, де як фактичний (фізичний) виконавець злочину виступає особа, яка за кримінальним законом не є суб'єктом внаслідок неосудності або недосягнення віку кримінальної відповідальності (наприклад, доросла особа залучає до вчинення крадіжок малолітніх). У таких випадках особа, що фактично вчиняє злочинні дії, не несе кримінальної відповідальності внаслідок відсутності ознак суб'єкту злочину. А виконавцем злочину є особа, яка використовує неосудного або особу, що не досягла віку кримінальної відповідальності.

Організатор (ч.3 ст.27) – це особа, що організувала вчинення злочину чи керувала його підготовкою чи вчиненням. Організатор посідає особливо місце в співучасті, він немов би стоїть над всіма співучасниками, спрямовуючи і направляючи всю їх діяльність. Особа, що організувала вчинення злочину, - це співучасник, що об'єднує інших співучасників, розподіляє ролі між ними, намічає план вчинення злочину, визначає майбутню жертву чи

об'єкт злочину. Організатором є також особа, що керувала підготовкою чи вчиненням злочину: тут йдеться про головну роль при вчиненні конкретного злочину (особа готує вчинення конкретного злочину, розпоряджається на місці його вчинення, дає завдання, орієнтує на вчинення яких-небудь конкретних дій, розподіляє обов'язки тощо). Організатором визнається особа, що створила організовану групу чи злочинну організацію або керувала ними. Причому вона може очолювати одну злочинну групу чи навіть керувати об'єднанням із двох чи більш груп. Створення і керівництво групою може полягати в розробці самої стратегії майбутньої злочинної діяльності (як правило, за наявності великих організованих злочинних груп, коли має місце ідейне обґрунтування організованої злочинної діяльності), а також у встановленні контакту з іншими злочинними групами. Організатором вважається також особа, що забезпечує фінансування злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (наприклад, що здійснює фінансування послуг охоронців, технічного персоналу, виробництва чи транспортування заборонених предметів – наркотиків, фальсифікованих спиртних напоїв тощо). Організатором, також, визнається особа, що організувала приховування злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (наприклад, випадок так званого «укриття» такої групи з боку працівника поліції, організація «схованок» зброї злочинних груп та інше).

Підбурювач (ч.4 ст.27) – це особа, яка схилила іншого співучасника до вчинення злочину, тобто викликала у виконавця чи в інших співучасників рішучість, бажання вчинити злочин, тобто умисел на вчинення конкретного злочину. З об'єктивної сторони саме тим, що підбурювач викликає бажання вчинити злочин, він ставить свої дії в причинний зв'язок із тим злочинном, що буде вчинений виконавцем. У цьому полягає спільність діяння підбурювача з діяннями інших співучасників. Способи схилення можуть бути різними (домовленість, підкуп, погрози, фізичний примус чи інші подібні дії – наприклад наказ тощо). З суб'єктивної сторони у підбурювача має місце тільки прямий умисел на вчинення виконавцем певного конкретного злочину: не схилення взагалі, а схилення до вчинення певного злочину.

Пособник (ч.5 ст.27) – це особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь, усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками, а також особа, яка задалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню злочину. Сприяння вчиненню злочину означає, що пособник своїми діями чи бездіяльністю зміцнює бажання, рішучість виконавця або інших співучасників на вчинення злочину. Пособник не викликає своїми діями такої рішучості (на відміну від підбурювача), ця рішучість вже має місце, але він зміцнює її, укріплює умисел на вчинення злочину.

У частині 5 ст.27 законодавець не тільки дає загальну характеристику пособництва, а й перелічує його види. З цього погляду всі пособницькі дії поділяються на два види:

а) пособництво фізичне – це сприяння вчиненню злочину іншими співучасниками наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод. Тобто, надання засобів чи знарядь, полягає в тому, що пособник передає в розпорядження виконавця чи інших співучасників різні предмети матеріального світу, що забезпечують досягнення співучасниками своїх злочинних намірів. Наприклад, пособник може надати знаряддя злочину, відмички, зброю, транспорт, кошти тощо і тим самим сприяти вчиненню злочину. Усунення перешкод здійсненню злочину, тобто тих, що заважають здійсненню злочинних намірів співучасників. Пособник може для полегшення вчинення крадіжки отруїти чи приручити собаку, що охороняє склад, він може стояти на «сторожі»; перерізати проводи телефонного зв'язку; залишити відкритими двері сховища тощо. Крім того, фізичне пособництво може полягати в сприянні приховуванню злочину. Прикладом можуть бути випадки виконання в злочинній групі функцій охоронця. Коли охоронець, наприклад, супроводжує співучасників, що йдуть на вчинення злочину, він, охороняючи їх, тим самим усуває перешкоди для вчинення задуманого, сприяє здійсненню злочину.

б) пособництво інтелектуальне – це надання порад, вказівок, а також заздалегідь дана обіцянка приховати злочинця, засоби чи знаряддя вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети або іншим чином сприяти приховуванню злочину. Тобто, дача порад, вказівок полягає в тому, що пособник може, наприклад, пояснити, як краще проникнути у приміщення для вчинення крадіжки, або порекомендувати, як можна втягнути у вчинення злочину інших осіб, яким шляхом слідувати після скоєння злочину, щоб уникнути затримання, як подолати з найменшими втратами опір потерпілого, тощо. Заздалегідь дана обіцянка приховати злочинця, засоби чи знаряддя вчинення злочину, сліди злочину або предмети, здобуті злочинним шляхом. Всі ці види приховування в теорії та практиці охоплюються одним поняттям – заздалегідь обіцяне приховування злочин (наприклад, надати злочинцю тимчасове житло; підготувати йому підроблені документи, змінити зовнішність тощо; переховувати в спеціальному сховищі вогнепальну зброю; знищити підроблені документи тощо). Приховування предметів, здобутих злочинним шляхом (наприклад, приховування викрадених речей; купівля або збут предметів, здобутих злочинним шляхом тощо).

Форми співучасті. Форми співучасті – це об'єднання співучасників, які розрізняються між собою за характером виконуваних ролей і за стійкістю суб'єктивних зв'язків між ними. У ст.27 КК, виходячи з об'єктивних ознак співучасті, а саме з тієї ролі, що виконують співучасники у злочину, співучасть поділяється на дві форми: просту і складну.

Проста співучасть (спільне виконавство), має місце там, де всі співучасники є виконавцями злочину, виконують однорідну роль, їх дії можуть мати різний характер (один із виконавців погрожує жертві ножом, інший б'є її, а третій виймає гроші з кишені). Однак, щодо форми співучасті їх ролі однорідні – всі вони безпосередньо виконують діяння, описані в диспозиції статті Особливої частини КК як ознаки об'єктивної сторони конкретного складу злочину, у цьому випадку розбюю.

Складна співучасть (співучасть із розподілом ролей) полягає в тому, що співучасники виконують різні ролі, тут має місце розподіл ролей – один чи кілька з них виконавці, інші – підбурювачі, пособники тощо.

За суб'єктивними ознаками, тобто за ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків, за стійкістю умислу ст.28 КК розрізняє чотири форми співучасті:

- 1) вчинення злочину групою осіб;
- 2) вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб;
- 3) вчинення злочину організованою групою;
- 4) вчинення злочину злочинною організацією.

Злочин визнається вчиненим групою осіб, якщо його спільно вчинили кілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою. У цих випадках діяльність одного виконавця приєднується до діяльності іншого (інших) виконавця вже в процесі вчинення злочину (коли він вже розпочався), але до його закінчення. Тобто згода (змова) на вчинення злочину має місце не до початку, а вже в процесі вчинення злочину, коли хоча б один із виконавців вже почав його вчинювати. Цю форму співучасті передбачено в деяких статтях КК як кваліфікуючу ознаку злочину (наприклад, при звалтуванні – ст.152, хуліганстві – ст.296, в такому військовому злочині, як непокоря – ст.402 та інше). Наприклад, якщо до особи, яка вчинює хуліганство, приєднуються інші особи і разом з нею продовжують хуліганські дії, має місце ця форма співучасті й винні несуть відповідальність за ч.2 ст.296 КК.

Злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили кілька осіб (дві або більше), які заздалегідь (до початку злочину), домовилися про спільне його вчинення. Для цієї форми співучасті необхідна попередня змова (задовго або безпосередньо до початку злочину) співучасників на спільне вчинення злочину. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб передбачено як кваліфікуючу ознаку в багатьох статтях КК, наприклад, у всіх корисливих злочинах проти власності (ст.185-193), в сфері обороту наркотичних засобів (ст.305-311) та ін. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб, якщо воно прямо не передбачене в статті Особливої частини КК, вважається обставиною, що обтяжує призначення покарання (п.2 ст.67).

Злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його підготованні або вчиненні брали участь кілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення

цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом, із розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всіх учасникам групи. Отже, по перше, для організованої групи потрібна участь мінімум трьох осіб, тоді як для групи, що діє за попередньою змовою, досить двох учасників. Далі необхідно, щоб учасники такої групи об'єдналися в стійке групування. Стійкість групи – поняття оціночне і встановлюється кожного разу, виходячи з конкретних обставин справи. Однак закон (ст.28 КК) містить і конкретніші вказівки на ознаки, що свідчать про наявність більш тісної взаємодії між співучасниками порівняно з тим, як у такій формі, як вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою. Саме створення організованої групи являє собою готування до злочину, що планування вчинити її учасники. В деяких злочинах створення організованої групи вважається вже закінченим злочином (наприклад ст.392 КК).

Злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він вчинений стійким ієрархічним об'єднанням кількох осіб (три і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної організації діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп (ч.4 ст.28 КК).

Тобто, злочинна організація – це організована група особливого роду, наділена законом більшим ступенем стійкості, згуртованості й низкою інших ознак (об'єднання учасників, що характеризуються ієрархією його членів або структурних частин). Ієрархія може виявлятися у встановленій підпорядкованості членів організації своїм керівникам, підпорядкуванні окремих структурних частин організації єдиному центру, в обов'язковості рішень, прийнятих організаторами для всіх інших учасників злочинної організації. Друга найважливіша ознака злочинної організації – це створення її для вчинення тяжких і особливо тяжких злочинів, поняття яких дається в частинах 3 і 4 ст.12КК. Злочинну організацію може бути створено для керівництва двох чи більше організованих груп або для забезпечення функціонування як самої організації, так і інших злочинних груп. Для злочинної організації характерним є наявність плану дій, поділ функцій між учасниками організації чи окремими злочинними групами, які до неї входять тощо. Особливістю злочинної організації є те, що саме її створення, а також участь у ній утворюють закінчений злочин, що тягне за собою відповідальність у випадках, прямо передбачених в Особливій частині КК. У деяких статтях Особливої частини КК передбачено норми про відповідальність учасників злочинних організацій. Загальна норма, сформульована в ст.255, передбачає відповідальність за створення злочинної організації з метою вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також керівництво чи сприяння зустрічі

представників злочинних організацій чи організованих груп для спільного вчинення ними злочинів, або координації дій тощо. Причому саме створення злочинної організації для вчинення одного або кількох тяжких чи особливо тяжких злочинів вважається закінченим злочином.

Спеціальними видами злочинних організацій є: банда (ст.257 КК), терористична організація чи група (ст.258 КК), воєнізовані чи збройні формування (ст.260 КК). У цих статтях передбачені заохочувальні норми, що звільняють від відповідальності учасників злочинної організації у разі виходу особи з організації, добровільного повідомлення органам влади про діяльність, сприяння у викритті її учасників.

Висновок. Метою дослідження було проаналізувати поняття співучасті, її форми та види. Було розглянуто поняття співучасників та групи осіб, які вчинили злочинні діяння. Висновком роботи є визначення поняття злочинної діяльності груп, як одного з небезпечних видів злочинної діяльності і у переважній більшості випадків початковою формою організованої злочинності. Аналіз літературного матеріалу доведено до висновку, що всі особи які брали участь у злочині за попередньою домовленістю (співучасники) вже є злочинною групою осіб. Не може бути скоєно злочину групою осіб без їхньої співучасті.

Список літератури

1. Конституція України. К.: Видавель Фурса С.Я. 2006 р.
2. Кримінальний кодекс України. К.: Паливода А.В. 2010 р.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України. К.: Паливода А.В. 2010 р.
4. Волженкин Б.В. Понятие должностного лица как субъекта должностного преступления. *Соц. законность*. 1975. №10. С. 45-47.
5. Гельфанд И.А. *Хозяйственные и должностные преступления в сельском хозяйстве*. Киев, 1970. 125 с.
6. Гродецький Ю.В. *Добровільна відмова при співучасті*. Автореферат канд. дисерт. Харків, 2002. 20 с.
7. Кваша О.О. *Організатор злочину*. Автореферат канд. дисерт. – Київ, 1999. 18 с.
8. Коржанський М.Й. *Кримінальне право України. Частина особлива*. Курс лекцій. Київ: Генеза, 1998. 592 с.
9. Коржанський М.Й. *Кваліфікація злочинів*. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 416 с.
10. Коржанський М.Й. *Словник кримінально-правових термінів*. Київ: Генеза, 2000. 200 с.
11. Коржанський М.Й. *Науковий коментар Кримінального кодексу України*. Київ: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. 656 с.
12. *Кримінальне право України. Загальна частина*. Київ-Харків, 2001. 416 с.
13. *Кримінальне право України. Загальна частина*. Підручник. Київ: Правові джерела, 2002. 432 с.
14. Литвак О.М. *Держава і злочинність*. Київ: Атіка, 2004. 302 с.
15. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України*. Київ, 1994. 800 с.

References (transliterated)

1. *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. Kyiv: Vydavets Fursa S.Ya. 2006.
2. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Code of Ukraine]. Kyiv: Palyvoda A.V. 2010.
3. *Kryminalno-protsesualnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Procedure Code of Ukraine]. Kyiv: Palyvoda A.V. 2010.
4. Volzhenkin B.V. *Ponjatie dolzhnostnogo lica kak subjekta dolzhnostnogo prestuplenija* [The concept of an official as a subject of official crime]. *Soc. zakonnost'* [Soc. legitimacy]. 1975, no. 10, pp. 45-47.

5. Gel'fand I.A. *Hozhajstvennye i dolzhnostnye prestuplenija v sel'skom hozhajstve* [Household and malfeasance in agriculture]. Kyiv, 1970. 125 p.
6. Grodetsky Yu.V. *Dobrovil'na vidmova pri spivuchasti* [Voluntary refusal with complicity]. Thesis of cand. diss. Kharkiv, 2002. 20 p.
7. Kvasha O.O. *Orhanizator zlochynu* [Voluntary refusal with complicity]. Thesis of cand. diss. Kyiv, 1999. 18 p.
8. Korzhanskyi M.I. *Kryminalne pravo Ukrainy. Chastyna osoblyva* [The organizer of the crime]. Kurs lektzii. Kyiv: Heneza, 1998. 592 p.
9. Korzhanskyi M.I. *Kvalifikatsiia zlochyniv* [Qualification of crimes]. Kyiv: Yurinkom Inter, 1998. 416 p.
10. Korzhanskyi M.I. *Slovyk kryminalno-pravovykh terminiv* [Dictionary of criminal terms]. Kyiv: Heneza, 2000. 200 p.
11. Korzhanskyi M.I. *Naukovyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific commentary of the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv: Atika, Akademiia, Elha-N, 2001. 656 p.
12. *Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna* [Criminal Law of Ukraine]. Kyiv-Kharkiv, 2001. 416 p.
13. *Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna* [Criminal Law of Ukraine]. Kyiv: Pravovi dzherela, 2002. 432 p.
14. Lytvak O.M. *Derzhava i zlochynnist* [State and crime]. Kyiv: Atika, 2004. 302 p.
15. *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv, 1994. 800 p.

Надійшло (received) 14.03.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Семко Михайло Олександрович (Семко Михаил Александрович, Semko Michail Aleksandrovych) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», факультет соціально-гуманітарних технологій, старший викладач кафедри права; м. Харків, Україна; e-mail: semko007@i.ua

Шаблевська Ірина Юрївна (Шаблевская Ирина Юрьевна, Shablevskaya Irina Yuriivna) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», інженер 1 категорії кафедри права; м. Харків, Україна; e-mail: shablevskaya@ukr.net